

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

Πώς οι «απόβλητοι» της αγοράς εργασίας κρατάνε όρθια την Ελλάδα

Για πολλά χρόνια είχε διαμορφωθεί μια πολύ συγκεκριμένη εικόνα ως προς το τι συνιστά επαγγελματική επιτυχία: κατά βάση σήμαινε την αποφυγή οποιασδήποτε χειρωνακτικής εργασίας και την στροφή προς θέσεις «στελέχους» π.χ. στον χρηματοοικονομικό τομέα ή σε άλλους αντίστοιχους κλάδους. Αυτό αποτυπωνόταν στον βαθμό κοινωνικής αποδοχής των επαγγελματιών, στους όρους μισθολογικής αντιμετώπισής τους, στις επιλογές σταδιοδρομίας ή σπουδών που έκαναν οι νέοι.

Αυτό διαμόρφωνε και μια πολύ έντονη πόλωση¹ ανάμεσα σε διαφορετικές θέσεις εργασίας και επαγγελματικές κατηγορίες. Ακόμη χειρότερα: σε σημαντικό βαθμό το μειωμένο κοινωνικό κύρος που φαίνονταν να απολαμβάνουν διάφορα επαγγέλματα και το οποίο δεν είχε καμία σχέση με την πραγματική κοινωνική χρησιμότητά τους, αξιοποιείτο ως νομιμοποίηση των εξαιρετικά χαμηλών αμοιβών τους και των ιδιαίτερα επισφαλών και ελαστικών εργασιακών σχέσεών τους.

Και όμως την ώρα της πανδημίας φαίνεται ποιες είναι οι κατηγορίες εργαζομένων που κυριολεκτικά κρατούν τη χώρα όρθια. Έχουμε καταρχάς τους γιατρούς και τους νοσηλευτές που στηρίζουν το σύστημα υγείας. Είναι αλήθεια ότι οι γιατροί απολάμβαναν κοινωνικού κύρους και αναγνώρισης και πριν. Όμως, δεν ίσχυε το ίδιο για τις νοσηλεύτριες και τους νοσηλευτές αλλά και όλο το νοσηλευτικό και βοηθητικό προσωπικό. Και όμως η εμπειρία έδειχνε και η πραγματικότητα της πανδημίας δείχνει πόσο σημαντικό είναι όλο αυτό το προσωπικό.

[...]

Έπειτα έχουμε όλους τους ανθρώπους που δουλεύουν σε αυτό που συνηθίσαμε να ονομάζουμε «εφοδιαστικές αλυσίδες». Για να μπορούμε εμείς να έχουμε τα βασικά προϊόντα που χρειαζόμαστε, όσο «μένουμε σπίτι», υπάρχουν άνθρωποι που εργάζονται ιδιαίτερα σκληρά. Είναι οι άνθρωποι που δουλεύουν στις μεγάλες αποθήκες και στα κέντρα logistics². Είναι οι άνθρωποι που δουλεύουν στα δίκτυα διανομής. Είναι οι άνθρωποι που δουλεύουν στα σούπερ μάρκετ αλλά και τα μίνι μάρκετ που παραμένουν ανοιχτά.[...]

Ακόμη, έχουμε όλους τους ανθρώπους που εργάζονται σε πρακτικές διανομής κατ' οίκον. Με το takeaway να είναι η μόνη επιτρεπτή πρακτική στο χώρο της εστίασης εξαρτιόμαστε σε σημαντικό βαθμό από την εργασία των ανθρώπων που

¹ Πόλωση: κατάσταση ακραίας αντιπαράθεσης μεταξύ θέσεων, απόψεων κ.λπ.

² Logistics: η φυσική διανομή των προϊόντων και συγκεκριμένα εκείνο το τμήμα της Διαχείρισης Εφοδιαστικής Αλυσίδας που σχεδιάζει, υλοποιεί και ελέγχει την αποδοτική και αποτελεσματική κανονική και αντίστροφη ροή και αποθήκευση των προϊόντων, υπηρεσιών και των σχετικών πληροφοριών από το σημείο προέλευσης τους έως το σημείο κατανάλωσής τους.

κάνουν delivery, έναν κλάδο με μεγάλα προβλήματα, ούτως ή άλλως επικίνδυνες συνθήκες εργασίας και μεγάλη επισφάλεια, αφού οι αμοιβές είναι χαμηλές, η πίεση μεγάλη και το όποιο εισόδημα διαμορφώνεται από τα φιλοδωρήματα. Και βέβαια

για τα πράγματα που παραγγέλνουμε σημαίνει ότι συνεχίζουν να λειτουργούν και μάλιστα εντατικά, σε έναν κλάδο, αυτόν της μαζικής εστίασης, που είχε σημαντικά προβλήματα και χαμηλές αμοιβές.

Το ίδιο ισχύει και όλους τους εργαζομένους που εργάζονται σε ταχυδρομικές υπηρεσίες [...] Την ίδια στιγμή εξαρτιόμαστε σε πάρα πολλά πράγματα που κάνουμε από τις τηλεπικοινωνίες και ειδικά το διαδίκτυο. [...] Και βέβαια, ας μην υποτιμήσουμε ότι την ίδια στιγμή εξακολουθούν να λειτουργούν υπηρεσίες όπως η καθαριότητα των δήμων.

[...]

Τα παραπάνω παραδείγματα, στα οποία θα μπορούσαν να προστεθούν πολλά ακόμη (για παράδειγμα οι εργαζόμενοι στα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς) έρχονται να θυμίσουν την πραγματική χρησιμότητα της εργασίας ανθρώπων που συχνά αντιμετωπίζονται ως οι «αποτυχημένοι» μιας αγοράς εργασίας, αυτοί που δεν μπορούσαν να έχουν μια θέση σε ένα γραφείο, έναν πιο εντυπωσιακό «τίτλο» ή το χαρακτηρισμό της «μεσαίας τάξης». Για να μην αναφερθούμε στο πώς όσοι από αυτούς βρίσκονταν στον ευρύτερο δημόσιο τομέα αντιμετωπίστηκαν κυρίως ως δημοσιονομικό κόστος ή περιττό φορτίο.

Και όμως τώρα συνειδητοποιούμε όλοι πόσο σημαντικοί είναι όλοι αυτοί οι εργαζόμενοι. Ανακαλύπτουμε ότι δεν αποτελούν απλώς μια στατιστική παράμετρο της αγοράς εργασίας, ούτε και μπορούν να αντιμετωπίζονται πρωτίστως ως απλό «κόστος εργασίας» που πάντα θα μπορεί να μειωθεί. Διαπιστώνουμε ότι χωρίς αυτούς δεν μπορεί να υπάρξει η κοινωνική ζωή, με τον ίδιο τρόπο που διαπιστώνουμε ότι είναι ιδιαίτερα φτωχή η κοινωνική ζωή χωρίς όλους εκείνους τους ανθρώπους που εργάζονται στους κλάδους που σήμερα έχουν κλείσει και οι παρέχουν αγαθά, υπηρεσίες ή διευκολύνσεις που σήμερα μας λείπουν.

Όλες αυτές, όμως, οι διαπιστώσεις μικρή σημασία έχουν εάν μένουν απλώς σε ένα επίπεδο συμβολικής αναγνώρισης, όσο σημαντικό και εάν είναι ότι αυτές τις μέρες όλοι αυτοί οι άνθρωποι αποκτούν την ορατότητα εκείνη που δεν είχαν πριν, ακόμη και τους συναντούσαμε καθημερινά.

Όλα αυτά θα αποκτήσουν αξία εάν ο ρόλος αυτών των ανθρώπων αναγνωριστεί. Εάν τα αιτήματα που με αγωνία διατύπωναν πριν την πανδημία εισακουστούν. Εάν οι αμοιβές και οι εργασιακές τους σχέσεις είναι ανάλογες της προσφοράς τους και δεν αντιμετωπίζονται ως αναλίσσιμο υλικό. Εάν οποιαδήποτε συζήτηση για την επόμενη μέρα βάλει στο επίκεντρό της την εργασία και τα δικαιώματά της. Εάν, τελικά, μιλήσουμε για την ανάπτυξη όχι με όρους «δεικτών», αλλά με όρους πραγματικών αναγκών και των ανθρώπων που τις καλύπτουν.

Άρθρο του Παναγιώτη Σωτήρη, ιστότοπος *in.gr*, 14/06/20 (διασκευή)

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

(Το κείμενο που ακολουθεί είναι απόσπασμα από συνέντευξη του Yuvai Noah Harari, Ισραηλινού ιστορικού και καθηγητή του τμήματος ιστορίας στο Εβραϊκό Πανεπιστήμιο της Ιερουσαλήμ. Είναι ο συγγραφέας των βιβλίων *Sapiens: Μια σύντομη ιστορία του ανθρώπου* (2014) και *Homo Deus: Μια σύντομη ιστορία του μέλλοντος* (2016), τα οποία σημείωσαν διεθνή εκδοτική επιτυχία σε πολλές γλώσσες.)

- Η κόρη μου είναι τεσσάρων ετών. Σε τι κόσμο θα ζει σε λίγες δεκαετίες από σήμερα; Εάν έχει με κάποιο τρόπο αντιμετωπιστεί η κλιματική αλλαγή, θα έχει άραγε ξεπεραστεί και η φιλελεύθερη δημοκρατία που τόσο υπονομεύεται σήμερα; Τι κόσμος μπορεί να είναι αυτός;

- Κανένας δεν ξέρει πώς θα είναι ο κόσμος και η αγορά εργασίας το 2050, δεδομένου ότι κανένας δεν ξέρει ποιες είναι οι δεξιότητες που θα πρέπει να διδαχθούν σήμερα οι νέοι. Η καλύτερη συμβουλή που μπορώ να δώσω είναι να δοθεί έμφαση στην πνευματική διαύγεια και στη συναισθηματική νοημοσύνη. Παραδοσιακά, ο ανθρώπινος βίος χωριζόταν σε δύο κύριες ενότητες: στην περίοδο της εκμάθησης και στην περίοδο της εργασίας. Στο πρώτο μέρος, χτίζεις μια στέρεη ταυτότητα και αποκτάς προσωπική και επαγγελματική δεξιότητα. Στο δεύτερο μέρος, βασίζεσαι σε αυτή την ταυτότητα και τις δεξιότητες για να κινηθείς μέσα στον κόσμο, να κερδίζεις τα προς το ζην και να συνεισφέρεις στην κοινωνία.

Γύρω στο 2050, αυτό το παραδοσιακό μοντέλο θα έχει εκλείψει και ο μοναδικός τρόπος για να μπορέσει ο άνθρωπος να παραμείνει στο παιχνίδι θα είναι να συνεχίσει να μαθαίνει διά βίου και να επινοεί εκ νέου τον εαυτό του ξανά και ξανά. Αυτό θα έχει τεράστιες ψυχολογικές δυσκολίες. Η αλλαγή είναι πάντοτε στρεσογόνα και η επινόηση του εαυτού στα 40 σου θα είναι πολύ βαριά για τους περισσότερους. Ακόμα και αν το καταφέρεις, θα μπορέσεις να το ξανακάνεις στα 50 σου; Και ακόμα μία φορά στα 60 σου; Τα περισσότερα από τα υπάρχοντα εκπαιδευτικά συστήματα δε προετοιμάζουν τους ανθρώπους για μια ρευστή και αγχωτική ζωή. Το πιο σημαντικό στοιχείο με το οποίο πρέπει να διδάσκουμε τα παιδιά μας είναι να χτίζουν την ταυτότητά τους και την προσωπικότητά τους με τέτοιο τρόπο ώστε να υποδέχονται παρά να αντιστέκονται στις μελλοντικές αλλαγές.

Στο παρελθόν, η εκπαίδευση έχτιζε ανθρώπινες ταυτότητες με τον τρόπο που χτίζονται τα σπίτια – με βαθιά θεμέλια και στέρεους τοίχους. Τώρα χρειάζεται να χτίζουμε ανθρώπινες ταυτότητες όπως όταν στήνουμε ένα αντίσκηνο, κάτι που μπορείς ανά πάσα στιγμή να ξεστήσεις και να διπλώσεις και μετά να το ξαναστήσεις αλλιώς, κάπου αλλού.

Εφημερίδα *Καθημερινή*, 03/12/19 (απόσπασμα)

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

(Στο σύντομο διήγημά του ο Φραντς Κάφκα³, γραμμένο το 1920, αποτυπώνει με ειρωνικό τρόπο τους διαλογισμούς του Ποσειδώνα σχετικά με τη ζωή και την εργασία του. Ο θεός της θάλασσας, αν και πλήρως ταυτισμένος με τον ρόλο του, έχει κι αυτός τα παράπονά του: δεν μπορεί να ξεφύγει από το έργο του και να πάει μια εκδρομή.)

Ποσειδώνας

Ο Ποσειδώνας καθόταν στο γραφείο του και λογάριαζε.

Η διακυβέρνηση όλων των υδάτων του κόσμου τον έκανε να δουλεύει ασταμάτητα. Θα μπορούσε να έχει όση βοήθεια ήθελε, και είχε αρκετή, επειδή όμως είχε πάρει πολύ σοβαρά τα καθήκοντά του, λογάριαζε τα πάντα ακόμα μια φορά, κι έτσι κανείς δεν μπορούσε να τον βοηθήσει ικανοποιητικά. Κανείς δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι του 'κανε κέφι να δουλεύει. Προσπαθούσε να τελειώσει, επειδή ήταν υποχρεωμένος.

Μα φυσικά και είχε προσπαθήσει να βρει μια πιο χαρούμενη εργασία –αυτή ήταν η έκφρασή του– αλλά πάντοτε, όταν του γινόντουσαν διάφορες προτάσεις, γινόταν φανερό ότι τίποτα δεν του ταίριαζε τόσο καλά όσο τα μέχρι τώρα καθήκοντά του. Εκτός αυτού, ήταν πάρα πολύ δύσκολο να βρεθεί κάτι άλλο για κείνον. Ήταν απίθανο να του ανατεθεί μια ορισμένη θάλασσα. Εξάλλου, η δουλειά που θα έκανε τότε δεν θα ήταν απλώς μικρότερη, αλλά ευτελής.

Ο Μεγάλος Ποσειδώνας δεν μπορούσε ν' αναλάβει παρά μονάχα μια πολύ υψηλή θέση. Κι αν του πρόσφερε κανείς μια θέση έξω από τα νερά του, και μόνο στην ιδέα αρρώσταινε, η θεϊκή του αναπνοή κοβόταν και το σεβασμό στήθος του έτρεμε. Παρ' όλ' αυτά κανείς δεν έπαιρνε τις δυσκολίες του στα σοβαρά.

Όταν ένας ισχυρός παραπονείται, πρέπει κανείς, ακόμα και στην πιο απελπιστική κατάσταση, να δείχνει ότι κάνει μια προσπάθεια. Στην πραγματικότητα, κανένας δεν μπορεί να σκεφτεί ν' απαλλάξει τον Ποσειδώνα από τα καθήκοντά του. Από την αρχή της αρχής ήταν ο Ποσειδώνας ο θεός της θάλασσας κι είναι υποχρεωμένος να παραμείνει, ακόμα κι αν δεν του γουστάρει. Πιο πολύ απ' όλα εξοργίζεται –κι αυτό προξενεί κυρίως τη δυσαρέσκειά του σε σχέση με τη θέση του– όταν αντιλαμβάνεται την ιδέα που έχουν οι άλλοι γι' αυτόν, ότι συνέχεια κόβει βόλτες πάνω στα κύματα κρατώντας την τρίαινά του.

Αντί γι' αυτό, κάθεται στο βυθό του Ωκεανού και λογαριάζει ασταμάτητα. Μονάχα ένα ταξίδι, που έκανε πού και πού για να συναντήσει το Δία, ήταν η μοναδική παύση στη ρουτίνα του, ένα ταξίδι από το οποίο επέστρεφε κάθε φορά εξοργισμένος. Έτσι δεν είχε μπορέσει να δει τη θάλασσα σχεδόν καθόλου, μονάχα όταν βιαστικά πετούσε προς τον Όλυμπο, και ποτέ δεν την είχε ταξιδέψει από τη μια άκρη στην άλλη. Φρόντιζε να λέει ότι περιμένει την καταστροφή του κόσμου, τότε θα μπορούσε να βρει μια στιγμή ησυχίας, έτσι ώστε λίγο πριν το τέλος, καθώς θα έριχνε μια τελευταία ματιά στους λογαριασμούς, θα μπορούσε να κάνει ένα μικρό ταξιδάκι, μια τόση δα εκδρομούλα.

Φ. Κάφκα, *Η σιωπή των σειρήνων και άλλα διηγήματα*, μτφρ. Γ. Κώνστας

³ Γερμανόφωνος Τσέχος συγγραφέας, εβραϊκής καταγωγής, από τους σημαντικότερους της παγκόσμιας λογοτεχνίας. Τα κείμενά του είναι μοντέρνα και προβάλλουν κυρίως τις έννοιες της αλλοτρίωσης και της υπαρξιακής αγωνίας που βασανίζει τον σύγχρονο άνθρωπο. Γνωστότερα έργα του: *Η Δίκη*, *Η Μεταμόρφωση*, *Η αποικία των τιμωρημένων*, *Ο Πύργος* κ.ά.

ΘΕΜΑ Α

A1. Ποιοι είναι οι «απόβλητοι» της αγοράς εργασίας που κρατάνε όρθια την Ελλάδα, σύμφωνα με τον συγγραφέα του **Κειμένου 1**; Να απαντήσετε συνοπτικά σε 70-80 λέξεις. Να λάβετε υπόψη σας ότι ενημερώνετε τους συμμαθητές σας για το περιεχόμενο της περίληψής σας.

ΜΟΝΑΔΕΣ 15

B1. Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν με τη λέξη **Σωστό**, αν η πρόταση συμφωνεί με το νόημα του **Κειμένου 1**, ή τη λέξη **Λάθος**, αν δεν συμφωνεί. Να τεκμηριώσετε τους χαρακτηρισμούς σας, παραθέτοντας κάθε φορά το κατάλληλο χωρίο από το κείμενο.

- α.** Η αποφυγή της χειρωνακτικής εργασίας συνήθως ταυτιζόταν με την έννοια της επαγγελματικής επιτυχίας.
- β.** Τα χειρωνακτικά επαγγέλματα χαρακτηρίζονται από ελαστικές εργασιακές σχέσεις εξαιτίας του μειωμένου κοινωνικού κύρους τους.
- γ.** Η συγκυρία της πανδημίας επιβεβαίωσε τις προϋπάρχουσες κοινωνικές αντιλήψεις για την χρησιμότητα των διαφόρων επαγγελμάτων.
- δ.** Η αναβάθμιση των κοινωνικά υποτιμημένων επαγγελμάτων προϋποθέτει τη βελτίωση των εργασιακών τους σχέσεων.
- ε.** Οι εργαζόμενοι στον ευρύτερο δημόσιο τομέα δεν είχαν υποτιμητική αντιμετώπιση από την κοινωνία.

ΜΟΝΑΔΕΣ 10

B2. Στην 4η παράγραφο του **Κειμένου 2** «Στο παρελθόν,... να το ξαναστήσεις αλλιώς, κάπου αλλού.» ο ομιλητής χρησιμοποιεί μία αναλογία. Αφού την εντοπίσετε, να αναφέρετε τα δυο σκέλη της αναλογίας (μονάδες 3). Σε τι αποσκοπεί ο ομιλητής με την επιλογή της συγκεκριμένης διατύπωσης (μονάδες 2);

ΜΟΝΑΔΕΣ 5

B3. Να σχολιάσετε την σχέση του τίτλου του **Κειμένου 1** με το υπόλοιπο κείμενο (μονάδες 3). Να δώσετε έναν άλλο τίτλο χωρίς σχόλιο. (μονάδες 2)

ΜΟΝΑΔΕΣ 5

B4. α. Να εξηγήσετε τη χρήση των σημείων στίξης σε κάθε μια από τις παρακάτω περιπτώσεις από το **Κείμενο 1**, αιτιολογώντας την απάντησή σας.

- «εφοδιαστικές αλυσίδες» (4^η παράγραφος)
- «μένουμε σπίτι» (4^η παράγραφος)
- (για παράδειγμα οι εργαζόμενοι στα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς) (7^η παρ.)
- «αποτυχημένοι» (7^η παράγραφος)

ΜΟΝΑΔΕΣ 4

β. Στις υπογραμμισμένες προτάσεις του αποσπάσματος που σας δίνεται, να μετατρέψετε την ενεργητική σύνταξη σε παθητική (μονάδες 2). Γιατί ο συντάκτης προτίμησε την ενεργητική σύνταξη (μονάδες 2); Ποια αλλαγή παρατηρείται στο νόημα και το ύφος μετά τη μετατροπή της ενεργητικής σε παθητική (μονάδες 2);

«Το πιο σημαντικό στοιχείο με το οποίο πρέπει να διδάσκουμε τα παιδιά μας είναι να χτίζουν την ταυτότητά τους και την προσωπικότητά τους με τέτοιο τρόπο ώστε να υποδέχονται παρά να αντιστέκονται στις μελλοντικές αλλαγές.»

ΜΟΝΑΔΕΣ 6

B5. Ποιο είναι το βασικό μήνυμα του **Κειμένου 2**, όπως προκύπτει μέσα από τη συνέντευξη του Yuval Noah Harari όσον αφορά τα νέα εργασιακά δεδομένα που θα προκύψουν μετά από 30 χρόνια και ποιες είναι οι προτροπές του κυρίως προς τους νέους; (80-90 λέξεις)

ΜΟΝΑΔΕΣ 10

ΘΕΜΑ Γ

Ποιο πιστεύετε πως είναι το θέμα του **Κειμένου 3** (μονάδες 5); Να εντοπίσετε τους εξής τρεις κειμενικούς δείκτες: περιγραφή, ειρωνεία και είδος αφηγητή (μονάδες 6). Πώς κατά τη γνώμη σας συμβάλλουν αυτοί οι κειμενικοί δείκτες στην ανάδειξη του θέματος (μονάδες 4); (150-200 λέξεις).

ΜΟΝΑΔΕΣ 15

ΘΕΜΑ Δ

Σύμφωνα με όσα διαβάσατε παραπάνω τα δεδομένα στον εργασιακό χώρο φαίνεται πως αλλάζουν και οι δεξιότητες που απαιτούνται συνεχώς αυξάνονται. Με αφορμή από τα **Κείμενα 1** και **2** αποφασίζετε να γράψετε ένα άρθρο για το ιστολόγιο του σχολείου σας στο οποίο εξηγείτε με ποια κριτήρια επιλέγουν οι σημερινοί νέοι το μελλοντικό τους επάγγελμα. Ποιο, κατά τη γνώμη σας, είναι το σημαντικότερο κριτήριο απ' όλα; (300-350 λέξεις)

ΜΟΝΑΔΕΣ 30